

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Економічний факультет

ЦІНУРЧИН СОФІЯ ВАСИЛІВНА

ОБЛІК, АНАЛІЗ І КОНТРОЛЬ ФІНАНСУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ
КОШТІВ БЮДЖЕТНОЇ УСТАНОВИ
071 “Облік і оподаткування”

Автореферат
на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Івано-Франківськ – 2023

Дипломна робота виконана в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника

Науковий керівник: к.е.н. доцент кафедри обліку і оподаткування заступник декана економічного факультету Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника Гнатюк Тарас Михайлович

Рецензент: професор, доктор економічних наук Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника Буртняк Іван Володимирович

Захист відбудеться «28» червня 2023 р.

Завідувач кафедри

Баланюк Іван Федорович

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ КОШТІВ БЮДЖЕТНОЇ
УСТАНОВИ

1.1. Теоретичні засади та економічні передумови обліку коштів бюджетної установи

1.2. Класифікація коштів бюджетної установи

1.3. Нормативна регламентація фінансування та використання коштів бюджетних установ

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА ОБЛІКУ ФІНАНСУВАННЯ ТА
ВИКОРИСТАННЯ КОШТІВ БЮДЖЕТНОЇ УСТАНОВИ

2.1. Організація обліку фінансування та використання коштів на Дзвиняцькій сільській раді Івано-Франківського району Івано-Франківської області

2.2. Синтетичний та аналітичний облік фінансування та використання коштів на Дзвиняцькій сільській раді Івано-Франківського району Івано-Франківської області

2.3. Відображення фінансування та використання коштів у звітності Дзвиняцької сільської ради Івано-Франківського району Івано-Франківської області

РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ТА КОНТРОЛЬ ФІНАНСУВАННЯ ТА
ВИКОРИСТАННЯ КОШТІВ

3.1. Аналіз фінансування та використання коштів за показниками діяльності Дзвиняцької сільської ради Івано-Франківського району Івано-Франківської області

3.2. Організація і здійснення контролю за фінансуванням та використанням коштів Дзвиняцької сільської ради Івано-Франківського району Івано-Франківської області

3.3. Сучасні підходи до удосконалення державного фінансового контролю
в умовах децентралізації

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. У зв'язку із проведенням децентралізації, зростанням кількості бюджетних установ та обсягів їх фінансування зростає ризик неконтрольованого використання коштів. Для підтримки фінансової стабільності та довіри до бюджетної системи необхідністю стає ефективний облік і контроль за фінансуванням і використанням коштів. Зважаючи на те, що бюджетні установи фінансуються з державного бюджету, тобто за гроші громадян, їх діяльність має бути максимально прозорою та контрольованою. Це дозволить запобігти корупції та нецільовому використанню коштів, що є досить ваговою проблемою сучасного українського простору. Виходячи із окресленого вище, зважаємо на те, що питання аналізу та контролю фінансування та використання бюджетних коштів пояснюється тим, на нашу думку, є особливо актуальними та потребують більш глибокого дослідження, що й зумовило вибір теми наукової розвідки.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Робота виконана в межах науково-дослідної тематики кафедри обліку і оподаткування Прикарпатського національного університету ім. В.Стефаника.

Мета дослідження – дослідити особливості обліку, аналізу і контролю фінансування та використання коштів бюджетної установи. Відповідно до поставленої мети визначено такі ключові завдання дослідження:

1. Вивчити теоретичні основи обліку коштів бюджетної установи.
2. Дослідити питання організації і методики обліку фінансування та використання коштів бюджетної установи.
3. Провести аналіз фінансування та використання коштів за показниками діяльності Дзвиняцької сільської ради Івано-Франківського району Івано-Франківської області.
4. Окреслити організацію і здійснення контролю за фінансуванням та використанням коштів Дзвиняцької сільської ради Івано-Франківського району Івано-Франківської області.

5. Визначити сучасні підходи до удосконалення державного фінансового контролю в умовах децентралізації.

Об'єкт дослідження – облік, аналіз і контроль фінансування та використання коштів бюджетної установи.

Предмет дослідження – аналіз та контроль фінансування та використання коштів Дзвиняцької сільської ради Івано-Франківського району Івано-Франківської області.

Методологічна база дослідження представлена комплексом теоретичних методів (узагальнення, аналізу, синтезу теоретичних даних щодо тематики дослідження), методів збору емпіричної інформації (звітність бюджетної установи), якісних та кількісних методів обробки наукових даних, зокрема фінансової звітності досліджуваного підприємства.

Теоретична база дослідження. Тематика дослідження висвітлювалась у наукових працях П. Атамаса, О. Василика, П. Гермінчук, Л. Годованої, І. Данчевської, В. Дем'янишина, Р. Джоги, Л. Дікань, Н. Карпенко, Н. Кравчук, М. Кужелева, М. Кульчицького, С. Кучера, З. Лободіної, С. Осипенка, Є. Романіва, Б. Усача, Т. Шмігеля.

Інформаційно-аналітична база дослідження представлена матеріалами Дзвиняцької сільської ради Івано-Франківського району Івано-Франківської області, інформацією про установу, аналітичними документами, фінансовою та іншою звітністю.

Практичне значення одержаних результатів. Результати дослідження можуть бути використані студентами ЗВО у ході їх науково-педагогічної діяльності. Сформульовані рекомендації щодо удосконалення державного фінансового контролю в умовах децентралізації можуть бути використані керівником Дзвиняцької сільської ради Івано-Франківського району Івано-Франківської області з метою покращення системи організації обліку, аналізу і контролю фінансування та використання коштів бюджетної установи.

Структура роботи. Робота складається із вступу, трьох розділів, дев'яти підрозділів, висновків, списку використаних джерел, укладеного із 66

найменувань, які викладені на 5 сторінках. Загальний обсяг роботи складає 80 сторінок. У роботі міститься 8 таблиць, 16 рисунків, 6 додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У розділі 1 «Теоретичні основи обліку коштів бюджетної установи» досліджуються теоретичні засади та економічні передумови обліку коштів бюджетної установи. Питання бухгалтерського обліку в бюджетних установах досить широко висвітлено в науковій літературі. Зокрема, вказані питання висвітлюються в працях таких вчених і практиків, як О. В. Кравченко, С. О. Левицька, Л. Г. Ловінська, В. М. Метелиця, С. В. Свірко, Г. М. Хорунжак, А. І. Фаріон. Незважаючи на розроблення низки теоретичних і практичних правил обліку доходів і витрат у бюджетних установах, недостатньо уваги приділено проблемам їх сутності та визнання [10].

Наводиться класифікація коштів бюджетної установи. Класифікації бюджетних установ розроблені та успішно використовуються бюджетними установами для узагальнення доходів і видатків за різними критеріями.

Бюджетні класифікації використовуються для складання і виконання державного та місцевих бюджетів, звітування про їх виконання, управління фінансовою діяльністю бюджетних установ та забезпечення національної і міжнародної порівнянності бюджетних показників. Бюджетна класифікація є обов'язковою для застосування всіма учасниками бюджетного процесу в межах їх бюджетних повноважень.

Відповідно до Фінансового регламенту структура класифікації представлена чотирма основними розділами, які включають класифікацію доходів населення, видатків і кредитування бюджету, фондування, боргу. Фінансування класифікується за такими критеріями: класифікація за типом кредитора; класифікація за типом боргового фінансування, тобто класифікація за коштами, що використовуються для фінансування дефіциту або профіциту. Що стосується боргу, то класифікація здійснюється за типом кредитора та типом боргового зобов'язання.

Облік коштів бюджетної установи базується на теоретичних засадах державного фінансового управління та бухгалтерського обліку, до яких відносяться принципи: єдності бюджету, раціонального використання

бюджетних коштів, прозорості та відкритості, стабільності та платоспроможності, універсальності та системності обліку.

Досліджується нормативна регламентація фінансування та використання коштів бюджетних установ. З метою удосконалення системи бухгалтерського обліку в державному секторі з урахуванням вимог міжнародних стандартів Уряд ухвалив Стратегію модернізації системи бухобліку та фінзвітності в держсекторі до 2025 року [9].

Нормативно-правова база фінансування та використання бюджетних коштів також доповнюється під законними актами, що видаються місцевими органами влади. Місцеві органи влади, зокрема сільські ради, беруть участь у функціонуванні бюджетної системи з різних причин, включаючи підготовку та затвердження місцевих бюджетів, контроль за використанням коштів місцевих бюджетів, а також підтримку та допомогу в розвитку бюджетної системи. Таким чином, органи місцевого самоврядування також відіграють важливу роль у функціонуванні бюджетних установ шляхом надання, управління та підтримки фінансових ресурсів.

У розділі 2 «Організація і методика обліку фінансування та використання коштів бюджетної установи» вивчається організація обліку фінансування та використання коштів на Дзвиняцькій сільській раді Івано-Франківського району Івано-Франківської області. Організація обліку фінансування та використання коштів бюджетної установи є досить складним процесом і передбачає реалізацію низки засобів, способів і методів організації та оптимізації існування зазначеної системи, яка включає первинну організацію обліку та технологію облікового процесу. Успішний розвиток організації системи обліку фінансування та використання коштів в бюджетних установах залежить від можливості автоматизації облікового процесу, що передбачає впровадження та використання програмних комплексів автоматизації.

Аналізується синтетичний та аналітичний облік фінансування та використання коштів на Дзвиняцькій сільській раді Івано-Франківського району Івано-Франківської області. Основними підтверджуючими документами

для аналізу та обліку є виписки з рахунків, відкритих в органах казначейства або банках, які вони надають установі. Бухгалтер щоденно звіряє ці відомості з фактичними надходженнями і платежами на відповідну дату і переносить інформацію в аналітичні відомчі картки.

Синтетичний облік операцій з отримання фінансового результату від виконання кошторису ведеться в ПН № 17 окремо за загальним та спеціальним фондами. Аналітичний облік за субрахунками 431 і 432 ведеться окремо за кожним фондом на картках форми № 292-а (у книзі: форма № 292) [5, с. 77].

Здійснюється відображення фінансування та використання коштів у звітності Дзвиняцької сільської ради Івано-Франківського району Івано-Франківської області. В Україні здійснюється державне регулювання бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Відповідно до статті 6 Закону про бухоблік порядок ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності про виконання кошторисів бюджетних установ регулюється Міністерством фінансів України [7].

У розділі 3 «Аналіз та контроль фінансування та використання коштів» проводиться аналіз фінансування та використання коштів за показниками діяльності Дзвиняцької сільської ради Івано-Франківського району Івано-Франківської області. У межах здійсненого дослідження фінансування та використання коштів за показниками діяльності здійснено аналіз надходження та використання коштів загального фонду, поточних видатків, доходів та витрат за обмінними та необмінними операціями. Найбільшу питому вагу в структурі видатків на бартерні та небартерні операції Дзвиняцької сільської ради Івано-Франківського району Івано-Франківської області займають видатки на виконання бюджетних програм.

Вивчається організація і здійснення контролю за фінансуванням та використанням коштів Дзвиняцької сільської ради Івано-Франківського району Івано-Франківської області. В Україні фінансовий контроль здебільшого зосереджений на повсякденному контролі. Відповідно до ст.26 Бюджетного

кодексу [1] зовнішній контроль за фінансово-господарською діяльністю бюджетних установ створюється Рахунковою палатою – щодо контролю за використанням коштів Державного бюджету України Головним контрольно-ревізійним управлінням України – відповідно до визначених законом повноважень [1].

Контроль за фінансуванням і використанням бюджетних коштів є процесом, що забезпечує дотримання вимог бюджетного законодавства та ефективне використання бюджетних коштів. Він характеризується своїми завданнями, методами та прийомами. Найбільш ефективним традиційним методом є метод ревізії, який включає в себе сукупність взаємопов'язаних прийомів контролю фінансово-господарської діяльності установ та збереження цінностей на його об'єктах. Цей процес здійснюється поетапно. Проте, сьогодні є і нові форми державного фінансового контролю яких мають дотримуватись бюджетні установи.

Наводяться сучасні підходи до удосконалення державного фінансового контролю в умовах децентралізації. Основним завданням державного фінансового контролю в умовах децентралізації має стати досягнення високої ефективності використання бюджетних коштів з метою оптимізації видатків місцевих бюджетів. Побудова ефективної системи державного фінансового контролю в Україні сприятиме підвищенню довіри населення до інститутів державної влади та покращенню добробуту громадян. Реалізація запропонованих вище заходів сприятиме підвищенню ефективності системи державного фінансового контролю як на державному, так і на регіональному рівнях.

ВИСНОВКИ

В результаті теоретичного огляду засад та економічних передумов обліку коштів бюджетної установи проаналізовано чинні нормативні акти, праці науковців та іншу літературу, що дало можливість встановити визначення основних категорій понять: бюджетне асигнування, бюджетна установа, бюджетування, внутрішній контроль, аудит, облік коштів. Встановлено, що облік коштів бюджетної установи базується на теоретичних засадах державного фінансового управління та бухгалтерського обліку, до яких відносяться принципи: єдності бюджету, раціонального використання бюджетних коштів, прозорості та відкритості, стабільності та платоспроможності, універсальності та системності обліку.

Встановлено, що бюджетна класифікація – єдине систематизоване групування доходів, видатків і фінансування бюджету за економічною сутністю, функціональною діяльністю, організаційною структурою та іншими ознаками відповідно до законодавства України та міжнародних стандартів. Дохід бюджету – це усі безповоротні податкові, неподаткові та інші надходження, реалізація яких передбачена законодавством України. Класифікація коштів бюджетної установи є важливим елементом фінансового управління та контролю за її діяльністю. Розділи класифікації доходів бюджету включають надходження (податкові, неподаткові, доходи від операцій з капіталом, трансферти) та витрати (видатки, надання кредитів з бюджету, погашення боргу та розміщення бюджетних коштів на депозитах, придбання цінних паперів). Визначено ознаки класифікації видатків та кредитування бюджету: за функціями, за ознакою головного розпорядника, за бюджетними програмами, за економічною характеристикою операцій по видатках. Також визначено класифікація коштів бюджетної установи за призначенням поділяється на кошти, отримані з бюджету, від інших джерел, від благодійних організацій та фондів, від іноземних держав та міжнародних організацій, від підприємств. Встановлено, що будь-яка класифікація дає змогу

систематизувати та структурувати фінансові ресурси бюджетної установи, визначати їх джерела та напрямки використання.

Встановлено, що нормативна регламентація фінансування та використання коштів бюджетних установ здійснюється на підставі ряду нормативно-правових актів серед яких Конституція України, Бюджетна декларація, прогнози місцевих бюджетів, Закон про Державний бюджет України на відповідний рік, Бюджетний кодекс України, Податковий кодекс, Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», Закон України «Про загальнообов'язкове соціальне страхування», Положення про бухгалтерський облік в бюджетних установах, накази та розпорядження Міністерства фінансів України. Також з'ясовано, що нормативна регламентація фінансування та використання коштів бюджетних установ супроводжується також нормативними актами, що видаються органами місцевого самоврядування, які, як впливає, мають важливе значення у функціонуванні бюджетної установи, забезпечуючи фінансові ресурси, контроль та підтримку.

Визначено, що організація обліку фінансування та використання коштів бюджетної установи є досить складним процесом і передбачає реалізацію низки засобів, способів і методів організації та оптимізації існування зазначеної системи, яка включає первинну організацію обліку та технологію облікового процесу. Успішний розвиток організації системи обліку фінансування та використання коштів в бюджетних установах залежить від можливості автоматизації облікового процесу, що передбачає впровадження та використання програмних комплексів автоматизації.

Досліджено, що усі господарські операції, здійснені бюджетною установою, повністю відображаються в регістрах бухгалтерського обліку того звітного періоду, в якому вони були здійснені. Результати фінансово-господарської діяльності бюджетних установ документально оформляються, складаються з різних видів і форм звітності, які затверджуються Міністерством фінансів України.

У межах здійсненого дослідження фінансування та використання коштів за показниками діяльності здійснено аналіз надходження та використання коштів загального фонду, поточних видатків, доходів та витрат за обмінними та необмінними операціями. У результаті встановлено, що виконання кошторису видатків Дзвиняцької сільської ради Івано-Франківського району Івано-Франківської області за річними звітами за 2020-2022 роки характеризується стабільним приростом коштів, що обліковуються як доходи аналізованого періоду до загальних фондів бюджетної установи. Більшість бюджетних витрат пішла на освіту. Показники інвестицій в освіту є динамічними, позитивними та зростають лише протягом досліджуваного періоду. Частка фінансування з інших секторів менш значна. Обмінний дохід показує, що основу обмінного доходу Дзвиняцької сільської ради становлять бюджетні призначення. У 2020-2021 роках єдиним джерелом надходжень від необмінних операцій Дзвиняцької сільської ради були трансферти. Витрати на виконання бюджетних програм складають основну частину витрат на обмінні операції будь-якої бюджетної установи. Вони характеризуються динамічним зростанням у досліджуваній період. Найбільшу питому вагу в структурі видатків на бартерні та небартерні операції Дзвиняцької сільської ради Івано-Франківського району Івано-Франківської області займають видатки на виконання бюджетних програм.

Контроль за фінансуванням і використанням бюджетних коштів є процесом – це процес забезпечення дотримання вимог бюджетного законодавства та ефективного використання бюджетних коштів. Воно характеризується основними моментами перевірки контролю за фінансуванням та використанням коштів бюджетної установи, які визначено в результаті дослідження. Основними принципами контролю в бюджетній установі є: принцип незалежності, принцип об'єктивності та неупередженості принцип повноти, принцип єдності, принцип обґрунтованості, принцип публічності, принцип відповідальності. Методика контролю в бюджетних установах є вираженням цих принципів. Найбільш ефективним традиційним методом є метод аудиту, який включає сукупність взаємопов'язаних методів контролю за

фінансово-господарською діяльністю установ та підтриманням вартості їх об'єктів. Цей процес виконується поетапно. Проте сьогодні з'явилися нові форми державного фінансового контролю, яких повинні дотримуватись бюджетні установи, зокрема: фінансовий аудит, аудит ефективності виконання бюджетної програми, аудит фінансової та господарської діяльності бюджетної установи.

Фінансовий контроль є важливим елементом управлінської діяльності, організаційного управління та однією з форм реалізації рішень державних органів. В результаті аналізу визначено основні пріоритетні напрямки, а також додаткові але не менш важливі напрямки удосконалення бюджетного контролю в сучасних умовах децентралізації. До пріоритетних напрямків, відносимо: перевірку виконання органами місцевого самоврядування, організаціями, підприємствами, установами та громадянами фінансових зобов'язань перед державою; перевірку правильності використання державними, комунальними підприємствами, установами, організаціями коштів, що перебувають у їх господарському віданні чи управлінні; перевірку дотримання юридичними особами правил ведення фінансових операцій, розрахунків та зберігання коштів; виявлення внутрішніх резервів підвищення рентабельності виробництва та ефективного використання коштів; ліквідацію та запобігання порушенням фінансової дисципліни.

Встановлено, що створення цілісної та ефективної системи внутрішнього контролю є необхідністю, а основним завданням державного фінансового контролю в умовах децентралізації має стати досягнення високої ефективності використання бюджетних коштів з метою оптимізації видатків місцевих бюджетів. Адже побудова ефективної системи державного фінансового контролю в Україні сприяє підвищенню довіри населення до інститутів державної влади та покращення добробуту громадян. Перспективи подальших досліджень полягають у тому, що реалізація запропонованих вище заходів сприятиме підвищенню ефективності системи державного фінансового контролю як на державному, так і на регіональному рівнях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бюджетний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
2. Данчевська І. Р. Державний фінансовий контроль на місцевому рівні в умовах фінансової децентралізації в Україні. Економіка та суспільство. 2017. Вип. 11. URL: <http://economyandsociety.in.ua>
3. Закон про Державний бюджет України на 2022 рік. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2675-20#Text> Проект Закону про Державний бюджет України на 2023 рік. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/ЛІ08079G>
4. Коди економічної класифікації видатків бюджету: інструкція застосування. URL: <https://oblikbudget.com.ua/article/16-kodi-ekonomchno-klasifikats-vidatkv-byudjetu-kekv-2021-roku>
5. Конспект лекцій з дисципліни “Облік у бюджетних установах”. 2018. URL: https://learn.ztu.edu.ua/pluginfile.php/31903/mod_resource/content/2/%D0%9A%D0%BE%D1%80%D0%BE%D1%82%D0%BA%D0%B8%D0%B9%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%20%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D0%B9.pdf
6. Кучер С.В. Процес бюджетування на підприємствах як складова ефективного функціонування. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/04/65.pdf>
7. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
8. Романів Є. М., Долбнєва Д. В. Необхідність та напрями удосконалення системи державного фінансового контролю в Україні як вимога сьогодення. *ScienceRise*. 2016. № 2(1). С. 35–38.
9. Уряд ухвалив Стратегію модернізації системи бухобліку та фінзвітності в держсекторі до 2025 року. URL:

<https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-uhvaliv-strategiyu-modernizaciyi-sistemi-buhobliku-ta-finzvitchnosti-v-derzhsektori-do-2025-roku>

10. Шмігель Т.В. Метод обліку доходів і видатків бюджетних установ України. *Студентський вісник Національного університету водного господарства та природокористування*. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/18759/1/%D0%A8%D0%BC%D1%96%D0%B3%D0%B5%D0%BB%D1%8C1.pdf>

11. Shkromyda, V.V., Shkromyda, N. Y., & Gnatyuk, T.M. (2022). Integrated reporting in the context of information provision of key stakeholders. The actual problems of regional economic development, 2(18), 23-30.